

NAŠ DOM

Prava vera bodi vam luč, materin jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike. Slomšek.

O NAŠIH NARODNIH NOŠAH.

(Dr. Fr. Kotnik.)

Rogaški okraj.

Sliko, ki jo priobčujemo na str. 162. Našega doma, je naslikal Karel Rus, ki ga je pošiljal nadvojvoda Ivan po Štajerski, da mu je zbiral narodne noše v slikah. Nekaj smo jih opisali že v prejšnjih številkah našega lista. To je prva slika, ki jo priobčujemo iz serije in tudi edina, ki je splošno dostopna. Podoba je iz zapuščine nadvojvoda Ivana, visi sedaj v knjižnici graškega Joaneja in nosi napis: »Ein win-disches Mädchen von Roitsch beim Sauerbrunn« — slovenska deklica iz Rogaške Slatine — ter je iz leta 1811.

Kako se je izpremenila Rogaška Slatina od l. 1811—1927! A to nas ne zanima. Na glavi nosi deklica pečo, v tilniku zavezano, na hrbet visita dva njena konca. Kako različno so si ženske zavezovale peče! Pri-merjajte prejšnje slike in opise! Pod pečo belokranjska »žaljba« ali hrvatska »poculica«. Na obleki je videti hrvatski — srbski — bizan-tinski — grški — orientalski vpliv. Mogoče sega to predaleč, a vzhod je gotovo vplival. Če bi trdil, da nalikuje noši, ki se nam pojavlja na figurah Tanagre, bi segel nemara predaleč nazaj. Komur sem sliko po-kazal, vsak se je začudil. Izpričano pa je, da jo to bila slovenska na-rodna noša v Rogaški Slatini.

Vsa obleka je iz belega platna.

Še ena slika iz tega okraja je ohranjena v nadvojvodovi zbirki. Predstavlja nam slovensko ženo iz rogaškega okraja — »Eine wend-ische Frau aus der Gegend von Roitsch«.

Na glavi nosi pečo, ki ni zavezana, je gladka in nima nobenih okrasov. Srajca je bela, rokavi segajo do komolcev in so spodaj rdeče obrobljeni. Okoli vratu je nabrana v naboro. Nabora okoli vratu izvira iz mode 16. stoletja in je produkt npravstvenega naziranja reformacijske dobe. Prvotno se je držala srajce, pozneje so jo od nje ločili. Ko je izginila iz mode »višjih« slojev, se je dolgo še ohranila v narodni noši, posebno izrazita je na ženski noši med lužičkimi Srbi, drugod je bila skromnejša. Tudi na drugih naših narodnih nošah smo jo že srečali, pred 30—40 leti so jo še naše kmetice vobče nosile. — Rdečkasto zelen moderc, čez njega pisana naprsna ruta s turškimi vzorci, temeljna barva rjava z belimi in modrimi cvetlicami. Dolgo belo krilo, ki sega do gležnjev. Ob strani visi verižica z nožem — znak slovenske gospodinje z zaponko za ključ. Na čelu trak.

Posavje.

Tri slike v zapuščini nadvojvoda Ivana nam predstavljajo narodno nošo s Posavja (1811). Prva nosi naslov: »Gebirgs Bewohner an der Sava in der Gegend von Rahn in der Mark Steier« — »Gorjanec ob Savi v brežiškem okraju v Štajerski marki«.

Slovensko dekle od Rogaške Slatine.

Mož nosi dolge lase, ki padajo na tilnik do zgornjega konca hrbtna. Srajca je bela ter ima ozek ovratnik, ki ni zapet. Na obeh koncih ima ovratnik po en gumb, ki sta speta z vrstico. Hlače na lesno so sive in se

gajo do kolen, kjer imajo trake. Škornji segajo do kolen; med spodnjimi konci hlačnic in škornji se vidijo bele spodnje hlače. Klobuk je velik in iste barve ko hlače. Jopič je iz rjavega sukna (lodna) ter zeleno obrobljen, rokavni zavihljaji so črni in rdeči. Čez srajco nosi mož belo prteno torbo z rdečimi resicami (franžami). Jopič se spenja z zelenim trakom in nima gumbov ali gumbnic.

Žena nosi belo srajco z visoko zapognjenim ovratnikom, na glavi ima belo pečo s čipkami, ki je tako zložena ko pri nekaterih nunah. Jopica je modra in nima gumbov in gumbnic. Predpasnik je bel in širok, krilo rjavo in dolgo. Žena nosi črne visoke čevlje, v desni roki drži belo rutico.

Druga slika iste zbirke je naslovljena: Ein Hirten-Junge vom Rahn an der Sau, mit den Regenmantel von Pinsen. (Pastirček iz Brežic ob Savi z dežnim plaščem iz ločja). Pastir nosi velik temnosiv klobuk, bela srajca visi čez bele hlače, ki segajo do kolen, telovnik je bel, usnjat in se zapenja z gumbi. Plašč iz ločja sega do kolen. V desni roki drži pastirski rog. Lasje mu padajo čez tilnik. Fant je bos.

Tudi zimska kmečka noša iz brežiškega okraja nam je na eni sliki ohranjena: »Die Winterkleidung der Bauern in der Gegend von Rahn an der Sau.« Kmet ima širok črn klobuk, dolgi lasje mu padajo čez tilnik. Črni škornji segajo nad koleno, bela srajca pada zunaj na bele hlače, irhovke. Beli suknjič je usnjat ter ima na desni strani velike rumene gube. Jopič je rdeče obrobljen in vzadi prikrojen po načinu prejšnje vojne suknje (Waffenrock) ter brez ovratnika, tako da srajčni ovratnik precej sega nad zgornji del jopiča.

Na vzhodu severnega slovenskega ozemlja prevladuje bela prtena moška in ženska noša. Ljutomerska okolica, Pesničani, Haložani in Posavci se oblačijo v bela oblačila, kakor sosedni Hrvati in kakor deloma tudi Srbi. Zato tedanji nemški zemljepisci smatrajo to nošo kot slovensko nošo, čeravno jo nosijo tudi Madžari v Panonski nižini. Kakor so ohranili Belokranjci največ slovenskih svojstev, tako tudi panonski Slovenci in deloma tudi Posavci. Tudi klima je vplivala, da so se v teh krajih oblačili v bela oblačila. V gornjegrajskem okraju in na gorovju v Mežiški dolini so nosili pastirji dežne plašče iz lipovega ličja, na vzhodu nosijo sličen plašč iz ločja ali trsja. Pastirska kultura je primitivna in prastara — take plašče nosijo pastirji v najstarejši dobi, a tudi še sedaj po Ogrskem in drugod.

KRŠČANSKA MATI.*)

Vsak človek čuti v sebi težnjo po lastni izpopolnitvi. To stremljenje opažamo že na otroku pri najenostavnejši igri kakor tudi, če posnema odradtele v njih notranjih vrlinah. Da, že dete si išče idealov v starejših, med katerimi živi, posebno pa v svoji materi, ki mu je najbližja in h koji ga vleče neka prirodna sila. Mati mu je najvišja avtoriteta v hiši, v njej gleda utelešene vse duševne vrline. Otročiček, ki še ne zna drugega kot jokati, že umeva jezik svoje matere, nje ljubezni

*) Članek nam je napisala odlična vzgojiteljica in prijateljica v Mariboru.